

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مركز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

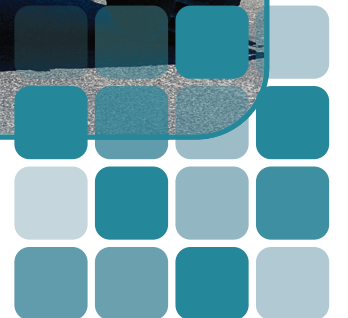
Bakış

No: 92 / Ağustos 2019

SURİYE'DE GÜVENLİ BÖLGE TARTIŞMALARI

OYTUN ORHAN

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2019

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adresi : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon: +90 850 888 15 20 Faks: +90 (312) 430 39 48

Email: orsam@orsam.org.tr

Fotoğraflar: Anadolu Ajansı (AA)

SURİYE'DE GÜVENLİ BÖLGE TARTIŞMALARI

Yazar Hakkında

Oytun Orhan

Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Levant Çalışmaları Koordinatörü. Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. 2009'dan bu yana ORSAM'da görev yapan Orhan, Suriye ve Lübnan konularına yoğunlaşmaktadır. Başta Suriye, Irak, Lübnan ve Ürdün olmak üzere Ortadoğu bölgesinde çok sayıda saha çalışması yürüten Orhan, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

Ağustos 2019

İçindekiler

Giriş	3
Münbiç oyalaması	3
Diplomasi seçeneği	4
Askeri seçeneğin öne çıkışı	5
Güvenli bölge konusunda iki senaryo	6
İngiltere ve Fransa’nın bölgeye asker göndermesinin anlamı ne?	6
Güvenli bölgenin kurulmasının Suriye krizine olası etkileri	7
Türkiye’nin olası müdahalesinin etkileri	8
Sonuç: ABD’ye rağmen güvenli bölge olur mu?	8

Giriş

Güvenli bölge, uluslararası literatürde her türlü saldırıdan uzak tutulması sağlanan, tarafsız askeri birliklerin ve insani yardım kuruluşlarının serbestçe seyahat edebildiği, sınırları belirlenmiş ve uluslararası koruma altına alınmış yerler olarak tanımlanmaktadır. Tampon bölgeyse, birbiriyle çatışma halinde olan iki oluşumun arasında kurulan, çatışan tarafların askerlerinin giremediği, askerden arındırılmış ya da uluslararası güçlerin denetiminde olan yerlerdir. Bu tanımlara bakıldığında Suriye’de Fırat’ın doğusunda, Türkiye’nin daha çok “güvenli bölge” ABD’nin ise “tampon bölge” oluşturmak istediği anlaşılmaktadır.

Esasen Türkiye, Suriye krizinin başından bu yana ülkenin kuzeyinde bir güvenli bölge kurulması talebini yineledi. Krizin ilk aşamalarında bu talebin temel motivasyonu, Suriyeli muhalifler ve Esad rejiminin saldırılarından kaçan sivil halka güvenli bir bölge oluşturmaktı. Suriye iç savaşının zaman içinde değişen karakterine bağlı olarak Türkiye’nin Suriye’deki öncelikleri değişmeye başladı. Suriye’nin kuzeyinde iki terör örgütü YPG/PKK ile IŞİD’in tek taraflı egemenlik iddiası, bu örgütlerin Türkiye’ye dönük güvenlik tehdidi oluşturmaları ve Suriye’den mülteci akınının kritik boyuta ulaşması ile beraber Türkiye güvenli bölge talebini yine güçlü bir şekilde ancak bu kez farkı motivasyonlarla gündeme getirmeye başladı.

Artık Türkiye öncelikli olarak sınır güvenliğini sağlamayı, kamu otoritesinin ortadan kalktığı sınırın Suriye tarafında düzen ve istikrar sağlayarak kendi güvenliğini garanti altına almayı, terör örgütleri ile sınırdaşığa son vermeyi, olası yeni göç dalgalarını Suriye tarafında karşılamayı ve en önemlisi yaşamsal tehdit olarak gördüğü YPG/PKK ile mücadelede elini güçlendirmeyi hedefliyordu. Türkiye’nin güvenli bölge talebi o dönemde Suriye’de birlikte hareket ettiği güçler tarafından kabul görmedi ve Türkiye, Suriye kaynaklı güvenlik tehditlerinin kritik seviyeye yükselmesi ile tek taraflı olarak fiilen bu bölgeyi Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekatları ile kurmuş oldu.

Bu askeri hareketler Türkiye’nin yukarıda sıralanan amaçlara ulaşmasında önemli rol oynadı. Bu tarihten itibaren Suriye topraklarından Türkiye’ye dönük terör saldırıları en düşük seviyeye indi, yeni Suriyeli akınları Türkiye sınırını geçmeden söz konusu bölgelerde karşılandı, IŞİD terör örgütü sınırdan süpürülerek bir anlamda örgütün Suriye’deki sonunun başlangıcı sağlanmış oldu. Ancak Türkiye açısından en kritik hedef olarak YPG/PKK’nın maksimalist hedefine ulaşmasını engellendi ve Afrin operasyonu ile örgütün tepe noktadan geriye dönüş süreci başlatılmış oldu.

Münbiç oyalaması

Türkiye bu operasyonların askeri başarısını garanti altına almak için Rusya ile diplomatik ilişki geliştirmişti. Zira bu bölgelerde Rusya’nın etkinliği söz konusu idi. Bu operasyonlar Türkiye’ye önemli kazanımlar sağlasa da stratejik tehdit oluşturan Münbiç ve Fırat’ın doğusundaki YPG/PKK varlığı devam ediyordu. Hatta ABD desteğini arkasına alan örgüt bu sefer Rakka ve Deyr ez Zor vilayetlerine doğru ilerleyerek kontrol ettiği bölge ve kaynakları artırdı. Münbiç ve Fırat’ın doğusu ABD denetimi/nüfuzu altında olduğu için Türkiye’nin bu alanlardaki YPG/PKK sorununu çözme girişimlerini ABD ile koordine etmesi gerekiyordu. Türkiye bu süreçte diplomasi ve askeri seçeneklerinin bir arada yürütüldüğü ikili bir yol takip etti. Türkiye ilk aşamada diplomasiyi önceledi ve iki tarafın önceliklerine hassasiyet gösteren bir orta yol üzerinde uzlaşmaya çalıştı. Yürütülen müzakereler neticesinde taraflar net bir plan üzerinde uzlaştı. Münbiç yol haritası olarak bilinen anlaşma kapsamında, YPG/PKK unsurları Münbiç’ten çıkarılacak, Türk ve ABD orduları bölgede güvenliği birlikte sağlayacak, YPG/PKK yapımı sivil idareler iki ülkenin ortak çabası ile yeniden yapılandırılacak ve en önemlisi bu planın başarılı olması durumunda Münbiç modeli Fırat’ın doğusunda örgüt kontrolündeki diğer bölgeler için de uygulanacaktı. Türkiye açısından kağıt üzerinde tatmin edici olan bu anlaşma pratikte işlemedi. Münbiç yol haritası için net tarihler belirlenmiş olsa da TSK ve ABD ordusunun Münbiç çevresinde ortak devriye ger-

çekleştirmesi, Münbiç sivil konseyindeki bazı YPG’lilerin şehirden çıkarılması gibi sembolik adımların dışında ilerleme kaydedilemedi.

Türkiye zaman içinde Münbiç yol haritasının ABD tarafından bir “oyalama taktiği” olarak kullanıldığını, ABD’nin kazandığı zaman zarfında Türkiye açısından esas tehdidi oluşturan Fırat’ın doğusundaki YPG/PKK yapılanmasını konsolide edecek bir çaba içinde olduğunu fark etti. Türkiye bununla beraber “artık Münbiç’te vakit kaybetmeyeceğini, diplomasi ile sonuç alamadığı bir ortamda gerçek tehdit olan Fırat’ın doğusu konusunda tek taraflı askeri önlemler alacağını” ifade etti. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı Erdoğan Aralık 2018’de Fırat’ın doğusuna operasyonun birkaç gün içinde başlayacağını açıkladı. Bu açıklamadan birkaç gün sonra Erdoğan ve Trump arasında bir telefon görüşmesi gerçekleşti. Trump o görüşmede bütün dünyayı şoke eden Suriye’den çekilme kararını Türk yetkililere ilette. Bu görüşmede taraflar iki ülkenin sınırda yaklaşık 30 kilometre derinliğe sahip bir alanda güvenli bölge kurması konusunda anlaştı.

Diplomasi seçeneği

Bu yeni durum Türkiye’nin Trump’ın sunduğu plana şans tanınması düşüncesini beraberinde getirdi ve Erdoğan’ın sinyalini verdiği operasyon ertelendi. Suriye krizinin başından bu yana

güvenli bölge talebini yineleyen Türkiye açısından Trump’ın teklifi olumluydu. ABD’nin artık Münbiç’te yaptığı üzere oyalama taktiği uygulayamayacağı düşünülüyordu. Ancak zaman içinde ABD içi dinamiklerin etkisi ile çekilme sürecinin kısa sürede gerçekleşmeyeceği anlaşıldı. ABD çekilme sürecini belli şartlara bağladı. Bunlar; IŞİD’in yeniden ortaya çıkmasını engellemek, İran’ın Suriye’den tamamen çekilmesi ve Suriye’de siyasi çözüme ulaşılması. Bu yeni yaklaşım ABD’nin YPG/PKK eliyle kontrol ettiği bölgeye siyasi statü kazandırana kadar Suriye’de kalmaya devam edeceği anlamına geliyordu. Ancak ABD, YPG/PKK konusunda tavizsiz ve sabırsız olan Türkiye’nin baskılarına direnebilmek adına diplomatik görüşmeleri sürdürdü. Bu görüşmeler iki ülkenin savunma ve dışişleri bakanlıkları ve ABD’nin Suriye ve IŞİD ile Mücadele Özel Temsilcisi James Jeffrey’nin ekibi ile Türk muhatapları arasında gerçekleşti. Bu müzakereler sonucunda Türkiye ve ABD’nin Suriye’de güvenli bölgeden anladıkları şeyin birbiri ile tamamen çeliştiği anlaşıldı. Türkiye güvenli bölgeyi; YPG/PKK’nın Türkiye ile olan sınırdaşlığına son verecek, örgütün kendini en güçlü olduğunu düşündüğü sınır hattındaki yerleşimlerden çekilmesini sağlayacak, YPG/PKK’nın kontrol ettiği coğrafyayı küçültecek ama en önemlisi TSK’nın sonraki aşamalarda daha güneyde kalacak YPG/PKK bölgelerine dönük mücadelesinde

elini güçlendirecek bir alan olarak görüyordu. Buna karşılık ABD, NATO müttefiki Türkiye ile terör örgütü YPG/PKK arasında bir orta yol bulma çabası içine girdi. ABD bu kapsamda Türkiye’nin güvenlik kaygılarını azaltacak ama YPG/PKK’yı tam olarak ortada bırakmayacak, hatta örgütün ileriki safhalarda güvenliğini garanti altına alacak formüller üzerinde çalıştı. Yani Türkiye, YPG/PKK’yı kısa vadede zayıflatıp uzun vadede bitirecek bir “güvenli bölge” kurmak isterken, ABD YPG/PKK’ya uluslararası koruma sağlayacak bir “tampon bölge” kurma arayışına girdi. Bu bakış farklılığı müzakerelerin başlamasından bu yana ufak adımların dışında iki tarafı tatmin edecek bir formül üzerinde uzlaşamamasına neden oldu. Son olarak James Jeffrey 22-24 Temmuz 2019 tarihleri arasında Ankara’da Türk yetkililer ile bir araya geldi. Türkiye tarafındaki beklenti ABD’nin güvenli bölge konusunda önceki tekliflerden farklı olarak tatmin edici bir teklif öne sürmesi idi. Ancak taraflar yine bir sonuca ulaşamadı.

Askeri seçeneğin öne çıkışı

Türkiye ve ABD’nin Fırat’ın doğusunda kurulması planlanan güvenli bölgeye ilişkin temel anlaşmazlık noktaları şu şekilde. Türkiye, sınırdan güneye doğru 30 kilometre derinliğe sahip bir bölge kurmak isterken ABD, YPG’nin beş kilometrelik bir alandan güneye çekilmesini önermekte. Türkiye güvenliğin büyük ölçüde TSK’da olmasını isterken ABD güvenliğin Koalisyon güçleri tarafından sağlanmasını ve Türkiye’ye sadece gözlemci rolü verilmesini teklif etmekte. Üçüncü olarak Türkiye ÖSO’nun yerel güvenlikte rol üstlenmesini talep ederken ABD tarafı SDG içindeki Arap unsurları öne çıkarmakta.

ABD esasen Fırat’ın doğusuna yönelik teklifini bir zorunluluktan ötürü öne sürüyor zira bölgede statükonun sürmesinden yana ve mevcut denge üzerinden bölgede siyasi çözüm aşamasına geçip YPG kontrolündeki alana siyasi statü kazandırmayı hedefliyor. Ancak bölgede YPG otoritesi ve kendi askeri varlığına dönük meydan okumalarla karşılaşılabilir. Bununla baş edebilmek için de bir ara çözüm olarak güvenli bölge kurulmasını

öneriyor. ABD’nin bir amacı Türkiye’nin güvenlik kaygılarını azaltarak Ankara’nın bölgeye dönük itirazını/müdahalesini ortadan kaldırmak. Bütün bunları yaparken de bölgeye ilişkin uzun vadeli planlarından taviz vermek ve YPG ile sürdürdüğü ittifakı riske etmek istemiyor.

Türkiye’nin güvenli bölgeye bakışıysa çok farklı. Amacı, terör örgütlerinin tek taraflı egemenlik iddiasında bulunduğu ve Türkiye’ye dönük güvenlik tehdidi oluşturduğu bir ortamda söz konusu riskleri bertaraf etmek için, meşru yönetim otoritesini tesis edene kadar bölgedeki güvenliğini sağlayacak, terör örgütlerinden arındırılmış bir alan oluşturmak. Ayrıca PKK’nın Suriye kolu YPG’nin sınırlarından uzaklaştırılmasını ve Türkiye’ye dönük uzun vadede güvenlik tehdidi oluşturmamasını engellemeyi, örgütün Suriye’deki kontrolünün kademeli sonlandırılmasını, Suriye krizindeki konumunu pekiştirmeyi ve ülkesindeki Suriyelilerin en azından bir kısmının geri dönüş koşullarını hazırlamayı böylece giderek büyüyen Suriyeliler sorununu yönetilebilir seviyeye indirmeyi hedefliyor.

Türkiye, Jeffrey’in ziyaretinden kısa süre önce uzun zamandır gündemden düşürdüğü askeri seçeneği yeniden gündeme getirmeye başladı. TSK’nın Fırat’ın doğusundaki sınır bölgelerine askeri sevkیاتlar gerçekleştirmesi, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun “mutabakat olmazsa gereğini kendimiz yapacağız” yönündeki açıklamaları buna örnek olarak verilebilir. Bu da artık diplomasi seçeneğinin işlemediği ve Türkiye’nin diplomatik süreçte yaşanan kilidi açmak için askeri seçeneğin masada olduğunu göstermek istediğinin işareti. Diplomatik süreçte ilerleme kaydedilemediğini gösteren bir başka işaret Jeffrey’in ziyaretinden hemen sonra Savunma Bakanı Hulusi Akar’ın kuvvet komutanları ile beraber gerçekleştirdiği Suriye konulu toplantının fotoğraflarının basına yansması oldu. Anlaşıldığı kadarı ile Türkiye ABD tarafına artık daha fazla zaman kaybetmek istemediğini ve yakın zaman içinde tatmin edici bir teklif olmaması durumunda askeri seçeneği yeniden güçlü bir şekilde gündeme getireceğini göstermek istemekteydi.

Güvenli bölge konusunda iki senaryo

Türkiye kendi istediği çerçevede bir güvenli bölge kurabilirse, YPG’nin tüm sivil, askeri ve idari yapılanmasını ortadan kaldırıp tepesinde kendisinin yer aldığı, daha alt seviyede ise kendisinin desteklediği silahlı grupların (Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ya da yerel halkın üyelerinden oluşan yeni silahlı grupların) yerel güvenliği sağladığı bir yapı oluşturacaktır. Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı bölgelerinde olduğu gibi ÖSO, yerleşim merkezlerinde görev almayacak ve şehir merkezlerindeki güvenlik polis güçleri tarafından sağlanacaktır. Ancak bu senaryo Türkiye’nin tek taraflı olarak güvenli bölge kurması durumunda geçerli olacaktır.

“Uluslararası bir gücün güvenli bölgeye yerleşmesi, YPG’nin sınırlı bir geri çekilme tavizi karşılığında uluslararası koruma altına girmesi, güvenli bölgenin güneyinde kalacak bölgelere dönük Türkiye’nin olası güç kullanma imkânlarının elinden alınması yani YPG bölgelerine uzun vadede siyasi statü sağlanmasının garanti altına alınması anlamına geliyor. Bu da Türkiye’nin itirazının temel nedenini oluşturuyor.”

Güvenli bölgenin Türkiye ve ABD ortaklığında kurulması durumunda ise kağıt üzerinde kalan Münbiç modeli hayata geçebilir. Münbiç modeline göre, mevcut güvenlik yapılanması ve sivil idare korunacak ancak bu yapılar içindeki YPG/PKK unsurları, Türkiye’nin güvenlik onayı vermediği bileşenler temizlenecek, bu pozisyonlara Türkiye ve ABD’nin ortaklaşa belirlediği isimler atanacak,

bölgede güvenliği Türk ve ABD orduları ile birlikte YPG dışı gruplar sağlayacaktır.

İngiltere ve Fransa’nın bölgeye asker göndermesinin anlamı ne?

Türkiye ve ABD’nin güvenli bölge konusundaki temel anlaşmazlık noktalarından biri de sahada uluslararası koalisyon güçlerinin varlığıdır. Türkiye bölgede sadece TSK ve ABD ordusunun olmasını isterken; ABD, Fransız ve İngiliz askerlerinden oluşacak bir gücün yer almasını önermektedir. Uluslararası bir gücün bölgeye yerleşmesi, YPG’nin sınırlı bir geri çekilme tavizi karşılığında uluslararası koruma altına girmesi, güvenli bölgenin güneyinde kalacak bölgelere dönük Türkiye’nin olası güç kullanma imkânlarının elinden alınması yani YPG bölgelerine uzun vadede siyasi statü sağlanmasının garanti altına alınması anlamına gelmektedir. Bu da Türkiye’nin itirazının temel nedenini oluşturmaktadır.

İngiltere ve Fransa yakın zaman önce ABD’nin talebi üzerine Suriye’ye daha fazla asker göndermeyi kabul ettiklerini açıkladı. Ancak bu iki ülke dahi ABD ve Türkiye’nin anlaşmadığı bir ortamda güvenli bölgeye asker göndermek istemeyecektir. İki ülkenin Suriye’de yüzlerle ifade edilemeyecek sayıda az askeri var, bu artırımın da en fazla %10-15 oranında olacağı anlaşılmaktadır. Asker gönderseler bile bu daha çok Trump’ın destek talebine karşı göstermelik bir adım olmaktan öteye gitmeyecektir. Zira, İngiltere ve Fransa’nın bölgedeki varlıklarının temel sebebi, IŞİD bünyesindeki vatandaşları hakkında bilgi sahibi olmak, bu konuda YPG ve ABD’nin işbirliğini elde edebilmektir. Ancak her iki ülke ABD’nin ne kadar kalıcı olduğunun belirsiz olduğu bir ortamda Türkiye ile çatışma riskini alarak sınır hattında güvenliği sağlayabilmesi mümkün gözükmemektedir.

Rusya’nın “güvenli bölge” tercihi ne?

Rusya’nın güvenli bölgeye bakışını belirleyen faktör ise bu bölgenin kim tarafından ve nasıl kurulacağı ile bağlantılıdır. Rusya resmi politi-

kasında Suriye’nin meşru otoritesi olarak Şam güçlerinin Türkiye-Suriye sınırına yerleşmesini savunmaktadır. Bu açıdan İsrail-Suriye sınırında uygulanan formülün Fırat’ın doğusundaki sınır hattı boyunca da uygulanmasını istemektedir. Suriye-İsrail sınırında İran yanlısı milisler ve Hizbullah sınırdan 85 km. uzaklaştırılmış, Suriye ordusu bölgede kontrolü almış ve İsrail kendi sınırlarında Şam’ın varlığını kabullenmişti.

Rusya, Türkiye’nin tek taraflı olarak güvenli bölge kurma fikrine çok uzak olmayabilir. Bunun birkaç nedeni vardır. Rusya bu şekilde NATO içindeki çatlağı derinleştirmeyi ve hatta iki NATO ordusunun karşı karşıya gelmesini ummaktadır.

Rusya Fırat’ın doğusunda da YPG’nin sınır hatından aşağıya çekilmesini buna karşılık Türkiye’nin müdahale etmemesini ve Şam güçlerinin bölgeye yerleşmesine onay verilmesini beklemektedir. Rusya bu planı hayata geçirebilmek için 21 yıl önce imzalanan “Adana Mutabakatı” kartını oynadı. Yani Moskova, YPG ile mücadelede Türkiye’ye Şam’ı ortak olarak göstermektedir. Ancak bu önerinin uygulanabilirliği şüphelidir. Adana Mutabakatı’nın uygulandığı döneme göre iki temel farklılık söz konusudur. Birincisi, o dönemde Ankara ile Şam arasında tam bir güven ilişkisi söz konusuydu. İkincisi, Suriye güvenlik birimleri PKK ile mücadelede Türkiye’ye ortaklık yapabilecek güce sahipti. Günümüzdeyse iki ülke arasında hem güven bunalımı var hem de bu teklif kabul edilse bile o yıllara göre aşırı zayıflayan Şam’ın aşırı güçlenen YPG ile mücadelede ne kadar etkin bir ortak olacağı tartışmalıdır. Son olarak bu önerinin ABD tarafından da kabul görmesi gerekmektedir. Ancak ABD Fırat’ın doğusundaki varlığını Rusya ve Suriye’ye karşı bir pazarlık aracı olarak görürken bu bölgeyi

Şam güçlerine ve Rusya nüfuzu altına terk etmesi gerçekçi değildir.

Muhtemelen Rusya da bu önerinin uygulanabilir olmadığını farkındadır. Bu nedenle Rusya, Türkiye’nin tek taraflı olarak güvenli bölge kurma fikrine çok uzak olmayabilir. Bunun birkaç nedeni vardır. Rusya bu şekilde NATO içindeki çatlağı derinleştirmeyi ve hatta iki NATO ordusunun karşı karşıya gelmesini ummaktadır. İkincisi, Rusya, ABD’nin Suriye’den çekilmesini istemekte ve bunun güç kullanımı dışında gerçekleşmeyeceğini düşünmektedir. Bu nedenle Türkiye askeri müdahalesinin ABD’nin çekilme sürecini hızlandıracağını hesaplamaktadır. Aynı zamanda aşırı özgüvenli hareket eden ve Şam ile anlaşmaya yanaşmayan YPG’nin taviz vermeye daha açık hale geleceğini ve ABD’nin koruma sağlayamadığını anlayıp kendisine yaklaşacağını düşünmektedir. Ancak Rusya, Türkiye ve ABD’nin koordineli bir şekilde güvenli bölge kurmasına kesinlikle karşı çıkacak, böyle bir durumda farklı alanlardaki etkinliği üzerinden Türkiye’yi baskı altına almak isteyecektir.

Güvenli bölgenin kurulmasının Suriye krizine olası etkileri

2019’da İdlib dışındaki tüm çatışmasızlık bölgeleri Şam kontrolüne geçti ama hâlâ iki tartışmalı alan vardır. Birincisi, Türkiye kontrolü veya nüfuzu altında yer alan ve Cerablus’tan başlayarak Lazkiye Vilayeti’ne kadar uzanan bölgenin geleceğidir. İkinci tartışma konusu da, ABD koruması altında YPG’nin kontrolünde bulunan Fırat’ın doğusundaki alanların durumudur. Moskova ve Şam, İdlib sorununu çözmek adına askeri seçeneği önceledi ve Nisan 2019 ayının son haftasında İdlib operasyonunu başlattı. Ama süreç rejim güçleri ile muhalifler arasında bir güç dengesine ulaştığını ve İdlib’de askeri çözümün giderek zorlaştığını ortaya koydu. Bu durum, tarafları İdlib sorununa masada çözüm bulmaya itebilir.

Diğer sorun alanı Fırat’ın doğusunda ise uzun zamandır bir bekleyiş söz konusudur. Bu bölgeler rejim için hayati önemde, rejim her ne pahasına olursa olsun Fırat’ın doğusuna dönmek istemektedir. Daha önce Suriye güçleri ve İran destekli

milisler, Fırat Nehri ile oluşturulan fiili sınırı aşır YPG bölgelerine uzanma çabası içine girdi. Ancak bu çabalar ABD’nin sert tepkisi ile karşılaşıncı askeri seçenek ertelendi. Şam daha sonra YPG ile diyalog yolunu kullanarak bölgeye geri dönüş imkânları aradı. Ancak Şam-YPG müzakereleri sonuçsuz kaldı. Bunun temel nedeni, halen gücünün doruğunda olduğunu düşünen YPG’nin maksimalist talepleridir. YPG özü itibarıyla aynen Kuzey Irak’ta olduğu üzere kendi bayrağı, güvenlik yapılanması, meclisi olan, aşırı esnek federal/konfederal bir siyasi varlık kurmak istemektedir. Buna karşılık Şam sadece Kürt nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerde idari özerklik teklif etmekte ve alternatif bayrak, meclis ve güvenlik yapılanması gibi tekliflere kapalıdır. Halen de rejimin YPG’ye sunabilecekleri ile YPG’nin talepleri arasındaki makas çok açık ve bunun kapanması için Fırat’ın doğusundaki denkleme yeni bir girdinin eklenmesi gerekmektedir.

“Türkiye’nin tek taraflı olarak güvenli bölgeyi kurmasının Suriye’nin doğusunda yeni bir güç dağılımı yaratacağı söylenebilir. YPG böyle bir durumda ABD’nin kendisini Türkiye’ye karşı koruyamadığını düşünecek ve Rusya’ya yanaşabilecektir.”

Türkiye’nin olası müdahalesinin etkileri

Bu noktada Türkiye’nin tek taraflı olarak güvenli bölgeyi kurmasının Suriye’nin doğusunda yeni bir güç dağılımı yaratacağı söylenebilir. YPG böyle bir durumda ABD’nin kendisini Türkiye’ye karşı koruyamadığını düşünecek ve Rusya’ya yanaşabilecektir. Ana gövdesini YPG’nin oluşturduğu, ABD’nin desteklediği Suriye Demokratik

Güçleri (SDG) çatısı altındaki Arap ve Hristiyan bileşenler YPG ile olan ittifaklarını gözden geçirecek ve SDG dağılabilecektir. Aşırı kırılman olan bu ittifak zaten en ufak bir zayıflık halinde dağılmaya müsait durumdadır. Arap nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerde YPG’ye dönük tepkiler su yüzüne çıkacak, Münbiç, Rakka ve Deyr ez Zor gibi vilayetlerdeki YPG karşıtı eylemler güçlenecektir. Bu süreç Rusya ve Şam’ın da beklentilerine uygun olacaktır. Zira Türkiye’nin kuzeyden uygulayacağı baskı ile YPG maksimalist taleplerinden vazgeçecek ve belki ABD’ye mesafe koymak durumunda kalacaktır.

Güvenli bölge adınının olası bir diğer etkisi İdlib üzerinde olabilir. Böyle bir durumda Rusya ve rejim güçlerinin enerji ve kaynaklarını Fırat’ın doğusuna kaydırmaları gerekecek. Bu da İdlib üzerindeki baskının azalmasını sağlayabilir.

Sonuç: ABD’ye rağmen güvenli bölge olur mu?

Türkiye, Münbiç yol haritasının imzalandığı tarihten bu yana ABD’nin kendisini oyaladığını düşünmektedir. Türkiye, YPG ile mücadelede diplomasi seçeneğinin işlemediği ortamda askeri seçeneği uygulayacağını ifade etmiş ama ABD Başkanı Trump’ın güvenli bölge önerisi ile askeri müdahale ertelenmiştir. O tarihten bu yana Türk ve ABD’li yetkililer güvenli bölge konusunda müzakereler yürütmekte ancak bazı küçük adımların dışında ilerleme sağlanamamaktadır. Son olarak 30 Temmuz 2019 tarihinde toplanan Milli Güvenlik Kurulu toplantısının sonuç bildirgesinde “Türkiye’nin bir Barış Koridoru inşa etmek için çaba sarf edeceği” açıklanmıştır. “Barış koridoru” ifadesi, ABD ile koordineli oluşturulması planlanan “güvenli bölge”nin kurulamadığını ve Türkiye’nin tek taraflı olarak bunu oluşturmak kararlılığını ortaya koymaktadır.

Türkiye açısından bakıldığında Suriye’deki YPG/PKK yapılanmasının sivil-askeri unsurları ile ortadan kaldırılması yaşamsal öneme sahiptir. Türkiye bu konuda her türlü bedeli ödemeye hazır bir görüntü içindedir. Diplomasi seçeneğinin tükendiği noktada Türkiye askeri müdahalede

bulunarak güvenli bölgeyi tek taraflı olarak kurabilir. Askeri seçeneğin kullanımı açısından en temel zorluk bölgedeki ABD askeri varlığıdır. ABD’nin bölgede 20’ye yakın askeri tesisi ve 2 bin civarında askeri olduğu bilinmektedir. TSK’nın askeri müdahalesi sırasında iki NATO ordusunun karşı karşıya gelmesi, bir kazanın yaşanması ciddi bir krize yol açabilir. İkinci zorluk Türkiye’nin S-400 alımı nedeniyle ABD’nin Türkiye’ye yaptırımlar uygulamasının tartışılıyor olmasıdır. ABD Başkanı Trump, ABD kurumlarından gelen baskılara karşı Türkiye’nin kaybedilmemesi için yaptırımların sınırlı tutulması yönünde pozisyon almaktadır. Tam da böyle bir ortamda Suriye’ye askeri operasyon Başkan Trump’ın yaptırım baskılarına direnme gücünü azaltabilir ve Türkiye karşıtı kampın elini güçlendirebilir.

Bu iki faktör Türkiye’nin Fırat’ın doğusuna askeri operasyon gerçekleştirmesi açısından sınırlandırıcı/geciktirici rol oynayabilir. Ancak bu kısa vade için geçerli olacaktır. Türkiye YPG/PKK ile mücadelede diğer seçeneklerin tükendiğini düşündüğü noktada tek taraflı olarak güvenli bölge kurmaya girişebilir. Türkiye ilk seçenek olarak Fırat’ın doğusuna “bir adım atmayı” ve herkesin pozisyonunu oluşturan bu yeni duruma göre revize etmesini bekleyebilir. “Türkiye güvenli bölgeyi kurar ise ne kadar Suriye’de ka-

lır?” sorusunun yanıtı ise Türkiye’yi askeri müdahaleye iten sebeplerde gizli. Yani Türkiye, Suriye’de YPG tehdidi ortadan kalkana, kontrol ettiği bölgelerden çekildiğinde doğacak boşluk YPG tarafından doldurulmayacağından emin olana ve bütün bunlar siyasi çözüm ile garanti altına alınana kadar bölgede kalmak isteyecektir.

Güvenli bölgenin kurulması halinde göz önünde bulundurulması gereken bazı riskler de söz konusudur. YPG, oluşturulacak bölgede hizmetlerin sunumunda sıkıntı yaşanması, güvenliğin tam olarak tesis edilememesi yani genel anlamda kurulan sistemin başarısız olması adına her türlü çabayı gösterecektir. En ciddi risk, TSK ve onunla hareket eden Suriyeli silahlı-sivil unsurlara karşı saldırılardır. İkinci risk faktörü Türkiye’den bazı Suriyelilerin bu bölgeye yerleştirilmesi ve bunun yaratacağı baskı ile yerelde tepkilerin/istikrarsızlıkların yaşanmasıdır. Başta ABD olmak üzere Batı da Türkiye’nin hamlesine siyaseten karşı olduğu için bu bölgedeki gelişmeleri mercek altına alacak ve her türlü olumsuzluk Türkiye üzerinde uluslararası baskıya dönüştürülecektir. Yani Türkiye bir yandan yaşamsal seviyedeki güvenlik riskini azaltmak adına terörden arındırılmış bir bölge kurarken, yeni risklerin oluşması da mümkün gözükmemektedir.

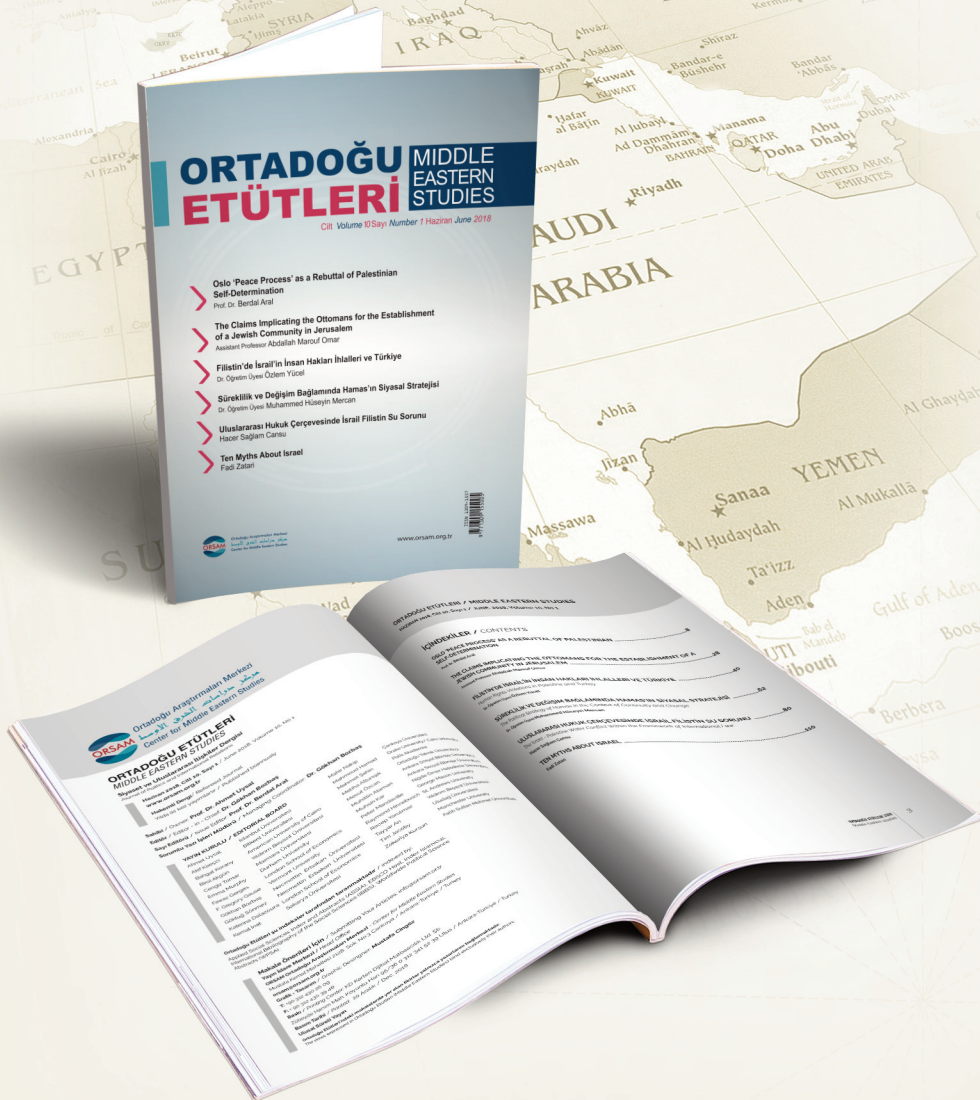

Notlar

ORTADOĞU ETÜTLERİ

MIDDLE EASTERN STUDIES

Hakemli Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

ORSAM Yayınları

ORSAM, süreli yayınları kapsamında Ortadoğu Analiz ve Ortadoğu Etütleri dergilerini yayınlamaktadır. İki aylık periyotlarla Türkçe olarak yayınlanan Ortadoğu Analiz, Ortadoğu'daki güncel gelişmelere dair uzman görüşlerine yer vermektedir. Ortadoğu Etütleri, ORSAM'ın altı ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. İngilizce ve Türkçe yayınlanan, hakemli ve akademik bir dergi olan Ortadoğu Etütleri, konularının uzmanı akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerinin yayımlandığı Ortadoğu Etütleri dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

